

ШЫН

1969 ч.
ИЮЛЬ
17

ЧЕТВЕРГ
№ 166 (8012).

Өртөө 2 көп.

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди
Соведивин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

ЧОГААДЫЛГАНЫ БЕДИК ИДЕЙЛИИ

ДЭЭШ

Литература болгаш уран чүдү коммунизм дээш демиселге ийитиледе чаргылар турар уругу болу берген деп, партия санап, ыяла чалай үнөлдө берип турар. Литература болгаш уран чүдүлү партияны, уругу чорутууну дугайын В. И. Ленин болупун «Партия организациалык болгаш партиянык литература» деп чүдүнге толдугай айткан. Бистиң партиямыс литература болгаш уран чүдү дугайында Ленинниң чаргыларга үндөйлөш, чогаалдыгының идеялык уткаын бекдир, ону ажалдык чонуну коммунисттик кижиздизге, бистиң чуртка коммунисттик ийитиледе тургузар демиселге күптүг чексек болуларын доктаамал айткан. Чогаалдык ажалдыкчыларын мурунга бо талам-биле улуг сорулгаларын салып келген. Ылчангаш чогаалдык ажалдыкчылар Ленинниң чаргыларын, партиянык ачарууну турар хемчеглерин, сорулгаларын боттарының ажалында удурутса болуларын.

Тыва литература болгаш уран чүдү хой национал совет литератураның, уран чүдүдү эңне хеймери болуптаан, Ленинниң чаргылар, партиянык салган сорулгаларын баураар чаа бедиктерге үнү, шапкын хөгжүдөйни оруу-биле бурун-гаарлап бар чорутур. Совет Тываның чогаалчылары, композиторлары, чуркучулары, уран чүдүдү ажал-бүр хеймерлерин чогаалдык ажалдыкчылар чогаалдык, тургузуун турар чогаалдарының идеялык демисел бекдирин боттарының чогаалдыгына баса бир көп чүдү, чүдүлү сорулга кылдыр салып алган ажалдап турар.

Тыва литература болгаш уран чүдү Ленин, партия, Төрөн чурт, тайынч дээш демисел, күш-ажыл, наймал, Тывада болуп турар социалсттик чаргыларга дугайында бедик идеялык чогаалдар тургустунган. Ылаңгыя бо тема-ларга шүлүктөр, ырлар, расказатар, очерктер хой сагып бижиттинген. Күрүнө национальык лауреады Салчак Токан «Араттың оюну», «Чаа Тыва», «Күш-ажылдык маадары» деп чогаалдарында Тываның кижиздириниң шаадыгай эркен аар-берге ортурканы, аас-кежик дээш демисел чаа социалсттик чаргыларга, бо хүндердеги ажал-шыйрай белек идеялык кылдыр бижиттинген. Степан Сарыг-оол, Сергей Порубо, Олег Саган-оол, Юрий Коптевич болгаш өскө-дөө хоочун, ажал чогаалчылар идеялык демисел бедик чогаалдарын чонга бараалгатып. Алексей Чыргал-оол, Ростислав Кенденбилдик болгаш өскө-дөө композиторларынк патриот-чүг уткалыг, бедик идея сепиккен ырлары өткүт чидик, дедем чалай хүндүткөдөй белек динилди, сагып-сепкилд динилди келтир келер.

Бистиң чуркучуларымыс Тываның социалсттик чаргылар-ларын, Тывага хостада, аас-кежик дээш демисел турган кылды партизанарын, экономикалык, кудуруннык мурунчаларын портреттерин, кижиздирин өөрүшкүн, наймалын турун көргүзүрүчү боттарының чогаалдык ажалын уткалыгын. Сергей Ланым Холу-Акмын, Ак-Доурамын уругу тудуларын дугайында бедик идеялык чуркучуларын чуратан, ол ам В. И. Ленинниң төртүтүгөндө бээр 100 чыл онга холбаштыр чаа, соду чогаалдарын тур-гузуу турар. Василий Демил тыва араттарын чаа ажалды-ралынын, оларнык өөрүшкүдүн дугайында чуркучуларын чуратан. «Социалсттик Сибирь» деп делегейлик комитетти чоокта чаа бистиң республикага чорайып, Сага Сарыг-оол, Георгий Суздалык, Татьяна Левертовская, Иван Салчак болгаш өскөдөй-дөө чурал чуркучуларга эки үнөлдө берген. Хертек болгаш Додук Тойбу-Хаа ажалчыларын, Монгуш Черашын, Биргал Дүңчүрүн, Хертек Хунаын дээш өскөдөй-дөө чонгар-даштан сепилбон ажалдары бедик үнөлдө берген.

Бистиң амыг уран шеверлерине чонгар-даштан, ыштан сепилбон чогаалдык чонуну каш-чаш салгады дамаачан сепилбон кылдарынк национал чаргылык хажытпалык салгы, уран мергежилди улам бедилди, идеялык уткамык кижиздирин уткалыгын. Чонгар-даштан, ыштан кылган ажалдары чүдө Совет Эвилелинде эвес, даштык чурттар да билингир апарган.

Тыва литературага болгаш уран чүдүге идеялык демисел чавыс чогаалдар тыптып — парадлага үнүп, чонга көстүп, динилди келер тургулар чоруктар чамдыкта болулап турган. Ол дугайында шүгүмчүлөдү материалдар республи-ка солундарына парадтынын, чогаалдык ажалдыкчылар-ның хураалдарына шүгүмчүлөдү болуп турган.

Тевтэрин болгаш бот-тымын уран чүдү коллектив-деринк репертуары ажалык чонуну коммунисттик кижиздиз-дегенге уруг салдарын чедирер чогаалдар-биле долдуган турар жууругу турда, идеялык демисел чавыс, уран-чечен мергежил чепсек чогаалдар чамдыкта бистиң репертуары-мыска кире берген тургулар. Бот-тымын уран чүдү кол-лективдеринк репертуары оң кижиздириниң азы тус черде чурттан турар авторларын ырлары, шүлүктери, чав-гыс көжөкө шишери, шижиткен коргузгалары, тургускан танчылары-биле байып турары эки херек-тур. Ылаңаа-даа оларынк чамдыктары чогаалдар хулаа алырынк комиссе-лын, хыналда көрүшкүнү өртөөнүн идеялык демисел чавыс, чепстерелг, харын-даа частырылгалары боу бээр таварыла эвес. Калаа-даа хулаа алышкыны өртөөн, тус-кай кордундөш, чугаалажышкын өртөөн чогаалдарын ре-пертуарга килерин болурубас херек. Бо херекке чер-черде партия организациаларының ролу улуг болуп — партиянык контролыга алыр, удурутулган бээр жууругу.

Ажалык амыг дугайында уруг хемчээлдиг чогаалдар тыва литературада ам-даа тургустунган. Ылчангаш бистиң чогаалчыларымыс Тываның ажалдык ажалын алгызын, баштайгы улуг тудуларын, аар үлөтүрүнү тургузукчу-ларын дугайында бедик идеялык чогаалдарын бижипи не-сеттинип турар.

В. И. Ленинниң төртүтүгө хуунден бээр 100 чыл онга холбаштыр литература болгаш уран чүдүдү эң дээр, бедик идеялык чогаалдары чогаалдык республика кон-курзуу чарлаптыгын. Оң соолу хуулаада чедир шоо-луг-даа уруг эвес үе артып, ылаңаа-даа конкурсуң жорю-ниге кирген чогаалдар конугу эвон. Конкурса идеялык киржип бистиң чогаалдык ийитиледевиеттик хүндүг болгаш ыдынтке хулаага болурун утас болза эки-дөр.

Литератураның болгаш уран чүдүдү бедик идеялык чо-руу дээш демиселерин чогаалдык ажалдыкчыларынк са-гып ыдынтке долуу болу берген.

ШИИТПИРНИ МАССАГА

Чоокта чаа өвү районунк төвүге ра-йонун партия организациаларын агитаторларын болгаш политинформаторла-рынын семинары болуп өрткен. Алаа де-легейин коммунисттик болгаш ажалдык партияларын Чөвүлел хураалын ажал-лынын база бо талам-биле СЭКП ТК-нын

ВЛКСМ ТК-НЫН ПЛЕНУМУ

МОСКВА. (СЭТА). Июль 15-те айымысала ВЛКСМ ТК-нын VII пленуму ажалдап ажалды. Оң чугаалары ай-тыргалары: Коммунисттик бо-лаш ажалдык партияларынк делегей Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Пленуму ВЛКСМ ТК-нын бирги секретары Е. М. Ти-жешинко ажалган.

Коммунисттик болгаш ажалдык партияларынк делегей Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Оң соонда санал бээр ажал-ды.

Ораторлар коммунисттик бо-лаш ажалдык партияларынк делегей Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалдың документиленерин хандыр өөренип турар

Коммунисттик болгаш ажалдык партияларын Москвага болгаш делегей чөвүлел хураалынк документиленерин белек-се-ли. Оң чугаалары ай-тыргалары: Коммунисттик бо-лаш ажалдык партияларынк делегей Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

Чөвүлел хураалынк түнөлдө; В. И. Ленинниң төртүтүгөн хуунден бээр 100 чыл болурунга комсомол организациаларының белек-се-ли.

штары, 9 саны ам-лаа сар-
Ылчангаш бо
айдаар дэп
ларын алыр.
ын көрүп, хол-
дөзөрүнө чоңу-
нине күчтөнгөй-
гула, Сиген бе-
жигэди «Кызыл
«Тиктелге» кол-
куду деңнеде»

ынчалзла-
 ланын хей-ни-
 лге чери хүүсе-
 н. Райно бараан
 планын хүүсе-
 оон ажлында
 р ам-даа бар,
 к-узаак одарлар-
 даа ажылдаа,
 р малчыннарны
 еддн бараанна-
 р хандыбайн,
 делерин, чагыг-
 ыл бербиин кел-
 лар одарга чет-
 малчыннар чөп-

партия, хей-ини-
ияларынын со-
анныг онаалга-
бетинде че-
үүсөдиринче бү-
лизастан, масса-

С. ТАНАА,
И-ниц Каа-Хем
уц секретары.

пұтадынга сәң-
базр ол ужур-
үргүлчү болур
пронатчыларның
анчаар күүсетти-
аискээри, чурт-
канчаар чаагай-
турарыл — дзэн
олгаш өске-даа
мырغلларны депу-
нуургазар.

И. Младов база
улзалгелер алган
чыл планынны
гузунда күүседир
и берген. Ол со-
езин чедип алыр
Прокат шөйүк-
чыл планы —
Оң станыныч
гузунда бугауру
эки шынарлыг
ны чер бамбур-
дургаар үш чар-
ржалы бээр хем-

И. Младов биле
бүгү станнарны
катап эргип чо-
ы хынаар, чаа
сүмелерин бээр.
анович чаартып
а соңуургал-
баштайгы санал-
киргенинден бээр
ен. Ынчан цехте
тургузуп эгелеп

Т.ХОМИШАН ДОО-
ЛНА ХЕЙ ЖЫГЫЛ
НАНЧАН АЧТИГЕР
ГАДААР КИЖИЛЕР-
ТУРАР КИЖИНИЦ
УЗУРЕЛДИГ, КҮЖҮ
ЫЛДААР, ЧУРТТАА-
СОНУУРГАНЧЫ БӨ-
ЛӨДӨР ЧУГААЛААР.
ПАРТИЯ НЕЖИГУ-
СА КАНДИДАТЫНГА
САТАРЫ ҮНЧАНГАШ
НИГ БАЙЫР ЧЕДИР-
ТИХОМИРОВ.
ТА-НЫЧ МОРР).

1. 17

4. ИЮЛЬ 17

Чугула инициатива

★ ГАВАНА. (СЭТА). Кубаның радиоу болган парламенты СССР-ниң Дюди Советиниң адыгы сессиясының аямы тодаргай чырыккан. «Гранма» биле «Хустенту» ребеда топ солуннар сессияның аямында доолаган дутайым, СССР-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыковун СССР-ниң Совет Эвелелиниң делегей байлаалык болган даштыкы политикаының дутайымда кеткенди, СССР Эвелелиниң болган эвелелиниң республикаларының эди-ча-ваар куш-ахыл хошбукчулуктаалык Улусиниң депутаттарының чугулаалык кыруу, тагдыс ун-биле чугулау деу санаан дутайым даштыккан.

Ирак-да бол, оң-биле кады чок чурт — Куба социалестик чурттарының өр-бүленинде турар деп илеткеле айткан чугулаалык солуннар оозаан демдеглээн. Ийишкыкка болган чок-дэте удуз турушун даш Куба Республикака болган оон улауунга дузаалары-биле бүгү чүрени Совет Эвелели кылган турар. Совет Эвелели Куба-биле найырады болган кады аялдажылган улам ийишкыкларынның улуг ужуз-дузаалык үнелээнин солуннар база демдеглээн.

★ НИКОЗИЯ. (СЭТА). СССР-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыковун илеткелни тайылбырлавышаан, «Харавга» деп киер солунунун бизнесси «Совет Эвелели тайылбырын камгалаарының, тайылбыр догушаашкының, күрүлелер арасында кыдыг-да маргыладаларын күтүлээди болган даштыкы чексектер-биле эвес, а чугулаалык-инициатива арасында чок-дэте чураткан турар.

Ракета-дролуз чексектер чок-дэте чураткан. Чер ортуз да-лайын районунга тургузар дутайымда Совет Эвелелиниң боттук санаалык оона кыжыгейни солун салган. «Ол санаалды боттандырары британ базаларда турар дролуз чексектин халаалык Киприн хосталган, ол базаларын узуткаалыкче үр-түндүкчүлүк чугула базым болган турар ийиш» деп, «Харавга» солун айткан.

★ ВАРШАВА. (СЭТА). Польша парламенты, радио болган телевидение СССР-ниң Дюди Советиниң сессиясына СССР-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыковун илеткелни калба-биле тайылбырлаарын үргүзүлүп турар. «Европа совет политикада» деп редакция чүтүлүп «Жолнеж» волюнтер солунунун бизнесси болза, делегей байлаалык дутайымда илеткеле киерген үнелээнин анаады анализтич хемчээлдендишкан, чүте дээр, бистич үнелээниң соң-гааралык аягыларын таарыштыр шиптирээринге хамаарышкан санааларын бүрүн комплексини ол үнелээни-кка тайылбырлаан.

Документилерни чүүлдүгүзүңгөн

★ ГУАЯКИЛЬ. (СЭТА). Эквадорун Коммунист партия-ының ТН-ның пленумунун киржикчилери коммунист болган аялчын партиаларны Москвага делегей Чөвүлдү хуралына хүлээп алган документилерни чыгыс ун-биле чүүлдүгү деп санаан. Эквадорун Коммунист партия-ының Чөвүлдү хуралга төлөөлөр-иниң политикаыг шугуун болган практиктик аял-чо-го.

★ КАР БИЛЕ ГДР-НИН АРАЗЫНДА ДИПЛОМАТЫГ ХАРЫЛЗААЛАР ТУРГУСТУНГАН

★ КАНР. (СЭТА). Каттыккан Араб Республикаында чаала болган Герман Демократтыг Республикаында чаала ийи чуртун аразында дипломаттыг харылзаалары элчин черлериниң деңгелинде тургузар шиптирээлден деп, КАР-ның Даштыкы херектер министрствозунун демдеглениде чугулаан.

ГДР биле КАР-ның аразында элчинер солтуру удава болурун демдеглэе база демдеглээн.

ГДР-ниң КАР-да төлөө чериниң баштыгы Мартин Бирбах ГДР-ниң даштыкы херектер министри Отто Виншерин чаалаан КАР-ның даштыкы херектер министри Махмуд Гиадга даңктыккан деп, МЕН агентлика даштыккан. Ийи чуртун аразында дипломаттыг харылзаалары элчин черлериниң деңгелинде тур-гускан чорук тайылбыры болган депшлелениде эрге-ахыл-тарымга ГДР биле КАР-ның аразында найырады харыл-зааларын хөгжүдериңге чаа үе-чада болурун ол база демдеглээн.

рудулазын, а ол мшаан Чөвүлдү хуралга эквадор коммунисттерин төлөөлөрүн баштаан ЭКП ТН-ның Чингине секретары Педро Салдык пленума кылган өткөт илеткелни пленум база чүүлдүгүзүңгөн.

Чөвүлдү хуралдык докумен-тилерин улау массаларын ортузунга илеткеллиг пропаган-далаар болган партия органи-зация бүтүрүңгө өрөңер дээр-иниң пленумунга резолюцияны-да чугулаан.

ГДР биле КАР-ның аразында элчинер солтуру удава болурун демдеглэе база демдеглээн.

ГДР-ниң КАР-да төлөө чериниң баштыгы Мартин Бирбах ГДР-ниң даштыкы херектер министри Отто Виншерин чаалаан КАР-ның даштыкы херектер министри Махмуд Гиадга даңктыккан деп, МЕН агентлика даштыккан. Ийи чуртун аразында дипломаттыг харылзаалары элчин черлериниң деңгелинде тур-гускан чорук тайылбыры болган депшлелениде эрге-ахыл-тарымга ГДР биле КАР-ның аразында найырады харыл-зааларын хөгжүдериңге чаа үе-чада болурун ол база демдеглээн.

★ ХЕЛЬСИНКИ. (СЭТА). Делегейниң Ужар чүтүл федерация-ының (ДУФ-ниң) 62-ги кол конференциясы Хельсинкиде байырладык байдалга аяк-тыгган. Делегейниң 32 чурт-тарының база делегей органи-зацияларының төлөөлөр кон-ференцияда чыгыла. Совет Эвелелиниң үш дахкыр Маа-дыры генерал-лейтенант И. Н.

★ СОФИЯ. (СЭТА). Болгар солуннар Совет Эвелелиниң «Луна-15» автоматтыг станцияны салып үндүргөн дутайымда СЭТА-ның дыңдаалык бирги аршынардыг паралаан. Бо бо-дуушкунга холбаштырган та-йылбырларга «Работавшее дело» солунунун бизнесси: «СССР космосту штурмлаарын үргүзүлүп тур. Совет авто-маттыг станция Айне жукуду бар чор. «Луна-15-ти» жуку-дуушкуну ай-тамыда чоруп турар».

★ ВАРШАВА. (СЭТА). Польша солуннар космоста чаа совет шенеденин «Луна-15» авто-маттыг станцияны салып үндүргөн дутайым бирги аршы-нардыг даңктыккан. «Грибу-на мазовска» солун дың-даалыгы «Луна-15» Айне жуку-дуу бар чор» деп улау эге-биле паралаан. Шенедениң со-руугаың тайылбырлавышаан, «Гос праця» солун станция-ның бүтү системаларының өй-тамыда аялдап чоруурун демдеглээн.

Бүгү солуннар «Луна-15» автоматтыг станцияның дуза-алы-биле алыр меддээриниң эр-теме улау жуку-дузаалык дем-деглээн.

★ БЕЛГРАД. (СЭТА). Белградтын «Борба» болган «По-литика» солуннары совет авто-маттыг станцияны Айне жукудуушкунуң дутайым даштыккан. Моон мурунда совет станцияларын Ай тала-зынче жукудуушкуннарының болган бистич планетаның чайгаар бүткен спутнигиң шиптирээринге бо жукудууш-куннарың жуку-дузаалык дутайым солуннар демдеглээн.

★ ХЕЛЬСИНКИ. (СЭТА). «Луна-15» совет автоматтыг стан-цияны салып үндүргөн дутай-ым даштыккан, «Кансан ууттук» солунун демде-глээн болза, станцияның интинде системалары болган эртем аппаратураы өй-тамы-да аялдап, жукудуушкун программаны айткан аял-чын багулар күсүдүн чоруп.

«Луна-15» станцияның жуку-дуушкунуң согулаам болза, Ай кызыланың космос делеганы эртем талазы-биле улам ийишкыкчээриниң чорудары болуп деп, «Уси су-ми» солун демдеглээн.

★ КОЖЕДУ БИШТАН совет төлөө-лөр конференцияда кирип турар. Совет төлөөлөрүн сес-сияда: Совет Эвелелиниң Маадыры жукудуу-космонавт генерал-майор Г. Т. Береговой, ДУФ-ниң ораакчы президенти, Парашют спортунун та-лазы-биле Делегей комитети-ниң президенти И. И. Лисов болган өскөлөр-да бар.

КОСМУ ЧЕРЛЕРИНГЕ

★ ПАРИЖ. (СЭТА). Парижтиң бүтү солуннары «Луна-15» авто-маттыг станцияны Совет Эвелелиниң салып үндүргөн дутайымда дыңдаалык улау эгелер-биле косм черлеринге паралаан. «Луна-15» Айне болган оң намызын космос делеганы шиптирээлден күү-сөдди шмадар арталык парала-галда бедни-биле үнелээн.

★ ТЕГЕРАН. (СЭТА). Совет Эвелелиниң «Луна-15» авто-маттыг станцияны салып үндүргөн дутайым дыңдаалык, тегеран солуннарың демдеглээн болза, СССР кос-мос кораблы салып үндүргөн дутайымда чүгө нити из-жалыны мурундагымышкык, шуугааны болган чарал чок-дэте дыңдаал, бо салып үндүрүшкүн совет эр-темденериниң чаа шыгараң-гай чедипкини-ле болгай.

Совет эртемденер Айны шиптирээриниң барык бүтү үе-чадаларында баштайгылар болган деп, «Кейхан интер-нэшнл» солун айткан.

Вьетнамның агаарына дүжүр аткан

★ ХАНОЙ. (СЭТА). ВДР-ниң агаар делеганы шугуун кир-ген жукудуушкун чок америк самолётту Хайфон хоорайны агаарына дүжүр аткан. Мын-чанга ВДР-ниң десикээр-иниң агаарына дүжүр аткан америк самолёттарын нити саны 3.306 болган.

★ Америк космонавт, «Апол-лон-10» кораблың экипаж кезигүн Ю. Сернан конфе-ренцияда келген.

★ Хундулау аалчыларын аразында Финляндияның президенти Урхо Кекконен база бар.

★ ДУФ-ниң кезигүн Финляндияның ужар чүтүл ассо-циацияны 60 чылын 50-чыл

болур оң-биле холбаштыр асо-циацияны президенти, ДУФ-ниң бирги ораакчы президенти профессор Элвара Вигелус байыр чедирип, чү-ве чугулаан.

★ Конференцияга ДУФ-ниң президенти Полеф Гайсбахер (Австрия) чүве чугулаан. Бо чылын федерацияның аалын металлдары болган диплома-ры-биле шаңнаар дутайымда ДУФ-ниң Президиумунун шиптир-ин ол номчаан. Фин-ляндияны президенти Урхо Кекконен ол шаңнааларын ты-ыскаан.

★ Ужар чүтүл талазы-биле шыгараңгай чедипкини

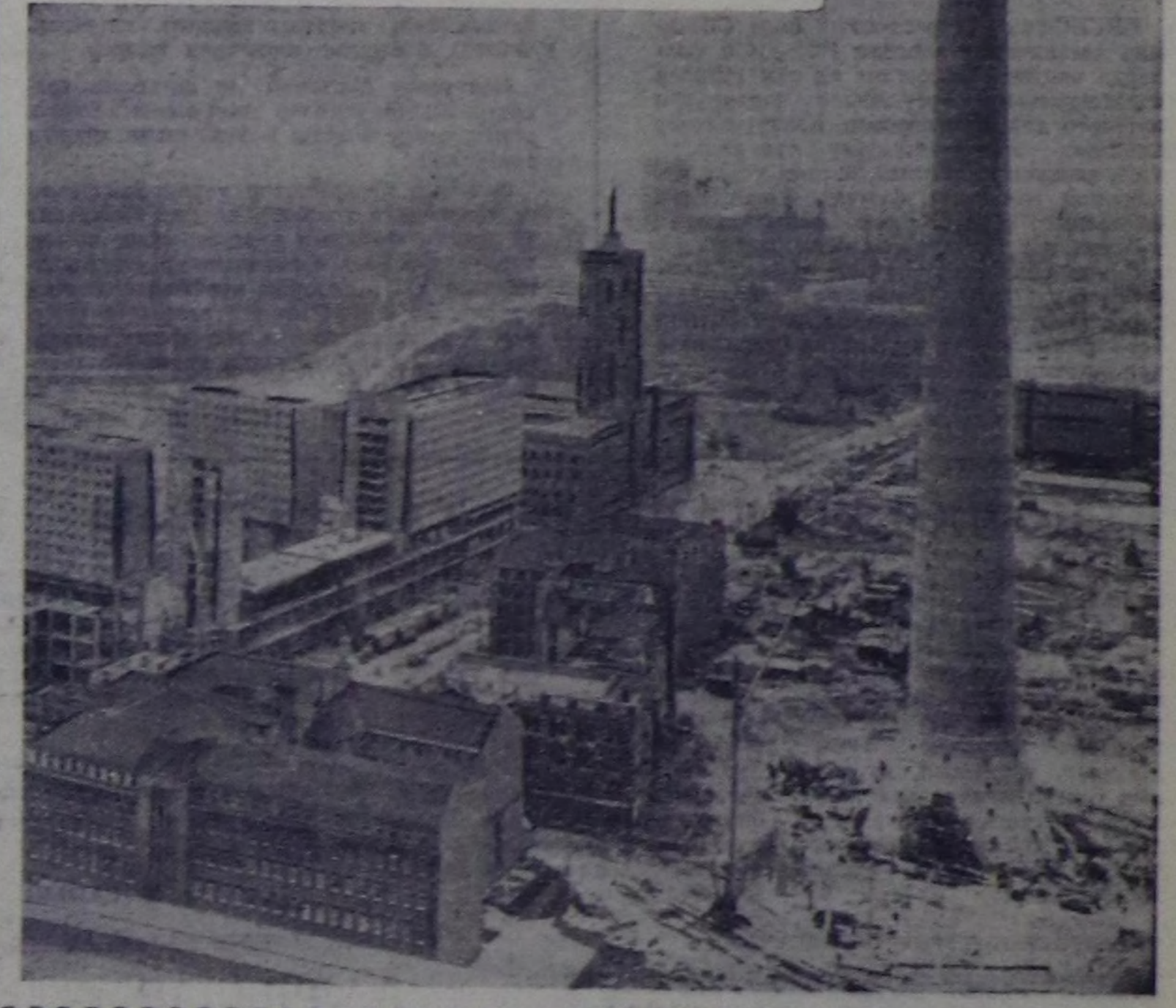
★ даш совет академик, ужар чүтүлүң кол конструктору С. В. Ильининиң ДУФ-ниң аалын металл-биле шаңнаан. Финляндияны президенти ол металл даштык алыш часпап турда совет төлөөлөр-иниң баштыгы И. Н. Кожедуб-ка даңктыккан.

★ Космосту шиптеди алыр талазы-биле шыгараңгай чедипкини даш ДУФ-ниң тур-гусканы Ю. А. Гагарин аттыг аалын металл шаңнаалы ты-ысырып 60 чылын бир дуга-рында өгөлөн. Совет космо-навт Г. Т. Береговой бо ша-наалды алыр төлөттиг болган.

★ Берлин телевидение суургазы болган ГДР-ниң найысма-лында чаа тудулаар.

★ Телевидение суургазын тудар талазы-биле ажал доостур чооксулаан. Телевидение төвү республиканың 20 чыл оюнга белен болур.

АДН — СЭТА-ның фотоу.

Шиптирээлди күш чок болдурган

★ НЬЮ-ЙОРК. СЭТА-ның корреспонденти Г. Фримениң даңктыканы болза: АКШ-ның комунал хынап көөр суду доктор Бенджамин Спонтун болган Бостон судун шиптирээлди шугу күш чок болдурган.

★ Уруларын калбаи сурадыг эмча-ан болган тайылбыр даш десиксич доктор Бенджамин Спонтун база оон үш эштерин Вьетнама дайынче чорудар армияга амер-ик аялчыларын кездеринге удуз коде-лир согулга-биле «сулчын» организа-таан даш Бостонда суд эрткин чылын бу-руудаткан. Ам 65 харамы Спонтун ийи чыл

хуусада кара-башкыга олуртур болган 3 муң доллар штрафты оонары-биле шип-кен турган.

★ Комунал хынап көөр суд Спонтун тала-дактык студент Майкл Ферберге оонаган бурууну база күш чок болдурган. Оон оон өсө ийи эштери — чогаалчы Митчелл Гудман биле аялчы Уильям Коффин олар-ның херэниң талазы-биле суд ителгенин катан чорудар даш.

★ Бостонда тайылбыр талааахчыларын истен сүрүр чорук бүтү туртка болган дашты-кыга икелдөөлүшкүлүк болган удура-нышкыны калба-биле хаймыктырган.

Чарылдырыкчы ажал-чорудулганы буруу шапкан

★ САНТЯГО. (СЭТА). Кылат-тык Коммунист партия-ының 9-ку съездиниң доку-ментилери кылат удурула-ның теория болган политика талазы-биле дедир төртүтү-тенин эң тодаргай херечкан болган. Чүр-дедикээр тала-зы-биле негеделер, совет и-дыгаарыларже чексектиг халдаашкы — бо бүгү болза, меддериң национализмниң, интернационализмден шугу чай-талыктын толгаргай илерли. Кылаттың даштыкы полити-камың характерлиг озагай чүүлдери болуп турар деп, Чилиниң Коммунист пар-тиясының ТН-ның органы — «Сигло» солунун мурунку чүтүлүгө демдеглээн.

★ Революцияны, чарылдырык-чы политика болган анти-советизм даш кылат уду-рулааны буруу шапкынаа, со-лунуң демдеглээн болза, мы-дыгаарыларже чексектиг халдаашкы — бо бүгү болза, меддериң национализмниң, интернационализмден шугу чай-талыктын толгаргай илерли. Кылаттың даштыкы полити-камың характерлиг озагай чүүлдери болуп турар деп, Чилиниң Коммунист пар-тиясының ТН-ның органы — «Сигло» солунун мурунку чүтүлүгө демдеглээн.

★ даштыкы партияны чыгыс эвелеге когаралды чедирип турар.

★ Моонун болуп Совет Эви-лениң өнөөзиниң туртуу эжелээн деп, чүүлде айткан. Ол болуп бүтү делегейиң коммунист партияларың каттыгарына удуз демисе-жиг турар.

Нарыдаашкындан шериг хөделишкенинге четкен

★ НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Топ Американың улау эвес чурт-тары — Гондурас биле Саль-вадорун аразында харылза-ларга дүшкүртүлүп байлаа ажал чексектиг мессидежиш-кинге четкен. Гондурастың на-йысмаалы Тегустиальпалан Ассошиэтед Пресс агентлика корреспондентиниң дын-натканы-биле алырга, июль 14-түн кезээинде сальвадор шериглер Гондурастың деисе-жиринге кирген, а Сальвадор ужар чүүлүн шериг саволет-терге Гондурастың Нуэва-Ок-тепекке, Санта-Роса-де-Копан, Грасиас болган Чолутега хо-райлары бомбалаан.

★ Тегустиальпаланың «Тонкон-тин» дээр делегей аэродрому-нун чогулган шериг дерини-кшенинне оокан бомбалаа самолёт ужулар болган хоар-шөлү үргүдөө. Гондурас удуз шаап халдаашкыны до-дораан эгелээр дутайымда ду-жаалды берген. Гондурас само-

★ лёттар шериг аэродромунда агаарже көзүлүп үнгөн. Ка-й-даа талазында чидиргелер дутайымда мезээ чок.

★ Бүт бөмбүтүн талазы-биле делегейге бирги чер даш эр-тен айла ойнакчыларын ши-лиң алыр талазы-биле оон үе-зинде сальвадор болган гонду-рас көрүкчүлөрүн аразында болган ханыг мессидежиш-кинге чедирген. Ол чорук ийи чуртун аразында дипломат-тыг харылзааларын үзериңге чедирген. Соолгу хүнерин дургуулаа кызыгаарга тава-рылга болган аткылажыш-кын доктаамал болуп келген.

★ Ийи чуртун чагырыкчы болуктери амырал байла-ларын экижилер даш демисе-селден аялчы чоннарын чар-лыктарын орадаашышаан, улау массаларын ортузунга националист хөөнерин са-гышты-биле өскүдүп турар.

ПУР-нуң элчин черинге парламент конференциясы

Польша Улус Республиканың 25 чыл оюнга тураскааткан

★ ПУР-нуң элчин черинге оң бирги чери ээле турар.

★ Бо үеде улусчу Польшаның үш чуртаакчызын бирөөзи-ле ортумка азы дээр эртем-ниң, ол чорук болуун эд-чөндө култураны хөгжүлүп, непередеринге дузаал турар.

★ Баштайгы социалист кү-руне — Совет Эвелелиниң акы-дуума дузаалчызы ула-чу Польшаның хөгжүлээниге аажок улау рольду ойнаа. Совет демир руудазы Шленский металлургия суугулары, совет хөвөн аялчыны Лодзьнын аргы болган пос фабрикаларын аялдапкан, совет тараа да-йында чылын үстүп, хоозу-раан Варшава ашты узу-таан. СССР-ниң чөөлү багулар берген машиналар болган дерин чуртун социалист индустриализацияга дуза-

★ даан. Совет дузаалчынын ачымында бүгү улусчу Польша СССР-ниң улуг сазыг эви-лечин болуп турар. Бо юбилейиң чылда СССР-биле са-дыг саарылгазы Польшаның нити саарылгазының 40 хуу-дундан ашты турар. Эске се-биле чугулааларга, Совет Эви-лениң акы-дуума дузаалчызы болган оң-биле кады ажал-дажылга улусчу Польшаның чедипкининиң кол үнер дөстериң бирөөзи-дир.

★ Социалист дем каттышты-рылаалың системаның тургустууганы польша черге социалист күрүениң хөг-жүлээни дүргөткөн чугула-лар факторларын бирөөзи болган дээр элчин оон ийи чү-гаалаан. Социалист чурттар-ның акы-дуума дузаалчызы болган экономиктиг кады

★ ажалдажылгазы Польшаны ба-рын талазы күрүлелерин ийи-лай көрүшкүндөн болган бүтүлөөшкенинде камга-лап алган. Экономиктиг дуза-лажылга Чөвүлениң кирижыл-ге чуртун хөгжүлээниге ды-ка улау рольду ойнап турар. ПУР-нуң бүгү салыг саарылга-зының 65 хуузу Экономикаыг Дузаалажылга Чөвүлениң кирижыл-ге чуртун хөгжүлээниге ды-ка улау рольду ойнап турар.

★ Болуун күрүлелериниң даш-тык политикаыга доктаа-ган, элчиниң демдеглээн болза, Совет Эвелелиниң ула-стары-биле эвеледин болган акы-дуума найырадын ачы-мында Польша болуун байла-ын быжылган. СССР бистич чуртувустун аялчы-тараа-ны чазан бир дугарында хүлээп көрүп, найырал, бот-бодунга дузаалажыр болган да-

★ йын сөөлүнде кады ажалда-жылга дутайымда Керэни 1945 чылдын апрельге чарган деп, ол чугулаан.

★ УЛУСЧУ ПОЛЬША В. И. Ленинниң чурттугунун хунунден бээр, 100 чыл оон калба-биле демдеглээн эртертер даш бедеткенин ту-зарар. Бо үеде Варшава, Кра-ковта болган Пороиннода ле-нинич музейлерин чартып турар. Юбилейге холбаштыр элээн хей номнарын үндүрери-биле бедеткеп турар. Влади-мир Ильичиниң аялчыларын болган оон улау идеяларын ужуз-дузаалыга бараан бол-дурган ленинчи номчулгалар болур.

★ Чээрби беш чыл дургуулаа бистич чуртувугу базым бүрү-үнде Совет Эвелели-биле ка-ды чоруп келген. Бис бо орук-биле моон солгаар-даа чоруп бис.

ЛЕНИНЧИ ЧЕРЛЕР-БИЛЕ

С ОВЕТ ЭВИЛЕТИНИН турган картазын тургузар чүс болза, Ленинчи черлер-биле 500 ажыг маршрутту көрбөс. Муң-мун кижилер самолёттарга, поезддерге, теплоходтарга, катерлерге, автобустарга озурун-да алаш, рюкзактарын түткөпкөң алаар-даа олар-биле чоруун-да турар. Чон-мун чоон оруу Ульяновскае, Казаньче, Ленинградче, Моск-важе, Рязаньче, Вильнюсче, Красноярскке болгаш Шпен-скоеже алгаш.

СЭТА-ның корреспонденттери оларның чамдыктарынын дугайында дараазында медээлерин дамчыткан.

★ ЛЕНИНГРАД. Дүвүрээзинин 1917 чылдың тайымында В. И. Ленинни чурттап, ажалдан турганы Дибунга стан-цияның чамында Рязань ортузун эринде сурагыл чамдык маршрутту ажиткан. Металлургия заводунун, Бал-тийини корабль верфиинин, Киров заводунун түс-чүс ажалчылары ача чорай.

Владимир Ильичини болгаш оң шычы эштерини чо-рун турганы көдө орукчугаш, хем кежер, тулаа сүзөр кон-пакжаш-биле олар эртин турар.

Александр, Ольга, Анна Ульяновтарны болгаш Надежда Константиновна Крупскаяны революшчу ажал чорудуп турганы черлер-биле баар «Ульяновтарны өг-бүдөн Невада хоорайда» деп чаа маршрутту база ажиткан.

Ильичини төрөөн хоорай Ульяновскиже самолет-биле баргаш көр маршрут ажалдан эгелен. Ол дээрже Ленин-градчыларын чоруу турары 150 маршрутту бирээп-дир.

★ КУБЫШЕВ. Анык В. И. Ленинни Самарага турган марксисти болуктун нежитинери-биле кады 1890 чылда хем-мелг селгүстөп чораз черлери-биле баар «Жигуэсту долгандыр» деп маршруттан болун туристер чоокта чаа эш келген. Ол аян-чорукту эсинде туристер областын Ленин-чи черлерин көрүп, Волга хем-биле Жигули дагыларын дол-ганташ келер.

★ ГОРЬКИН. Казань, Ульяновск, Кубышев таларын со-лун маршрут-биле туристер хунуң чыгыш чоруу. В. И. Ле-нинни дугайын көргүзүп турар солун черлерин көр.

АЯН-ЧОРУКТАР

Бо артык өөредилге чыгы Арым-Бакы 8 чыл школазы-ның өөреникчилерини орту-агына эш өөредилге, чү-рум, хой-иниини ажалында идеялыг киржигеги дөш соналдыг чарыштын чыгы боюн эргек. Бүтү совет кижилер-биле бир дөмей В. И. Ле-нинни 100 чылдыг чедип-инилгит уткуру дөш, бүтү өө-редилге кижизидилгелг ажалды ынаар уткан. Со-циалист чарыш өөреникчи-лерин «жш өөренип, чү-румуг болурун, хой-ини ажалында идеялыг болу-рун хей-аңт кирип турган.

Чарыштын түнелгит иле-ля сайында үзүрүл, мурак-чыларын илереди турган. Со-циалист чарыш школанын 3 ая-кызы башкызы И. Оюн, 6 класс башкызы А. Серен үрүчүчү муруну черлерге кирген, максатын келгенер. Өөредилге чыгынын төңүзү-де үшүк классчылар башкы-лар-биле республика наймы-лалы Кызылче тускай авто-бус-биле эскүрүлчүл чоран-нар. Олар Кызылче тускай те-лецентрге, музейлерге, паркс-барып, наймылалдык дык со-нуурган келгенер. Үшүк классчыларын дык хейү Кызылче бир дугаарында барып чорайлар.

Үшүк классчылар талык-чи 6-ты классчылар проleta-рияттын баштыкчызы Совет куруениң үндөзүлчү В. И. Ленинни шалгыг турганы Шпенскоеже ыңып айнып сөөлүг хунеринде тускай ав-тобус-биле тургаш аян-чору-ту кылгаш келгенер. Шу-пенское суурга баргаш В. И. Ленинни чурттап, ажалдан турганы Зыряновтун болгаш Петрованың бажынары би-

де талышкан. В. И. Ленинни чурттап турган бажынарында кылган турган эт-сөөн уруглар көргөш улуг баштык-чы дык-ла бөдүн болгаш күн-ажылы, селгүстөп агаар-лаарыга мыак чоран-дыр, бөдүнүң үзүн көчүтүп шып тарыткан билер чоран-дыр деп чүвөн билш алгашар, В. И. Ленинни аналп, дып-таным турганы Нарово төлдүң чанымы чадырынга база чо-раалар. Чадырда Шпенское суурга чадыр 12 км черин улуг баштыкчы чадар кы-лашкан, бөдүнүң эш болгаш чок дуулажымын И. К. Кру-ская биле селгүстөп чоруд тургалар-дыр деп чүвөн би-ли алгашар. Шпенское ам-чаа, тудуңуң төвү апарган, келер үеде 20 муң кижиле чур-тажымын хоорай болур, аяа-дык хей бөдүрүдө черлер ажиттынар — деп, эскүрсо-вотун чугааың көчүтү со-нуурганнар. Ол ыпкан В. И. Ленинни 100 чылдыг тавар-ыштыр Крупская-биле чурт-тап турган бажынарынын чанында шаанда калдыг тур-ганы, шак мыдыг тускаал-дыг аналгаш тудуң дык-ла сонуурганнар. Шпенскоеже чоруу турган бистин өөреник-чилерине Новосибирскке, Татарстан, Красноярскке болгаш эске-даа улуг-улуг хоорайлардан келген өөреник-чилерге ужуражып талыш-канар.

Өөреникчилерни Шаган-Арытын автожыл-агыч че-рини чогалымын Сергей Ки-лин көчүтүп жш сөөлүг чо-раанынга өөрүп четтергенде илереткенер.

Я. ОЮН,
туротун шолдугу
улугуручу.

МОСКВА. ССРЭ-ның улус ажал-агымның чедипкини-риниң дегелгенин чыгында тургусан В. И. Мухомедов «Ажалын болгаш колхозчу» деп скульптурам.

Н. ГРАНОВСКИЙНИН фотоу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

КУЛЬТУРАДА ЧАА ЧҮҮЛДЕР

Чангыс көжегелиг шиилер
чогаадырының конкурзу

ВЦСПС-тин секретариаты биле ССРЭ-ның чогаалчылар ажиле 1969—1970 чыл-дарда чангыс көжегелиг эң аңи шиилер чогаалчының бүтү-эвиле конкурзуун эрттирер деп шийтирелен. Конкурсе совет кижиниң маадир-шудуру күш-ажылы-ның, ажалын аңгыны, бистин үеис кижиниң мөзүзүнүң болгаш угаан-бодол байлаанын, уластарын наймырамын, пролетарын интернационализмниң дугайында ола сонуурганчы шиилер тур-гузар согулажы. Шиилерин профивеле-дерин улачу шы театрларында болгаш бот-чыгынын чун чүк коллективтерге көртүгүлүр кылдыр ажиталар.

Конкурсе чогаалчылар, бот-чыгынын авторлар-даа киржир. Олар кала-даа пар-

латтыкымаан, көргүзү кылдыр үндүрбөс, чангыс көжегелиг шиилерин кирер.

Конкурсту Москвага үп ээлчегели эр-тирер. Эң аңи шиилер дөш тышкар бири, ийги, үшүк болгаш максат-шандаларын тургускал.

Оң-биле чергелештир үеиң байдалы-га таарышкан темалыг, чангыс көжегелиг 15 шыиң чогаалды тургузарының чангыс конкурзуун база организаторлар деп ший-тирелен. Ол шыилерин профивеледерин улачу бот-чыгынын театрларында үндү-рер. Конкурсе чоочун кол драматургтар-ны кириштирер. Эң аңи шыилерге шан-налар тыпыс.

(СЭТА-ның корр.).

БЫНДЫГ БАЗА

БОЛУЛААР

Хуулгаазын

Г Э С

Чурттуң эргилделг ажилдар эң баштайгы ГЭС-иниң дөрткү агре-гады ажалдан эгелгй берген. Ол хоар ГЭС-ти Черкасскиниң соңгу талазында, Кубань—Ка-лаус аразының сугга-рында системаның улуг ээриниң мулду-рунда туруп турар. Оң бажың-балгады барык шупту суг ишти-де. Баштайгы үш гидр-генераторун эртен чыл дооступ турда аны-лаа киирген. Оон... олар шупту насостар бо-луп ажалдан берген. Ку-баньның сыгыг бээр үезинде олар сугарылы-га каналыкка эмгекчи-даа сугун үндүр шыккан, ыңчангаш 50 дөрткү ки-лометр шолдуг көлдү, дөңгөй үш метр чамы-зай берген.

Ам оон сыр еске: чыастан, дагыларын меңгилеринден эрзэн суг үерледир чайынтан келген. Сугун эвин эр-тир көвүзүзүн ам хо-лайлар дамчыштыр ка-налдан насостар-биле халык үндүр чайдыр, ГЭС-тин генераторлар элктри күчүн ажалдан үндүрүп турар.

Ол элдепиг ГЭС-тин сөөлүг ийи агрегады бо анык сөөлүрүдир аны-лаа киирер. Кызыл ал-ды гидротурбинна хөл суун каналче сунууда 60 кубометр агар кыл-дыр үндүр чайгаш, оон куулаар тургустунган Кубань ГЭС биле Невин-ный ГЭС биле Невин-ский ГЭС-иниң со-нал чок ажалдарын база хамдырып бээр.

СЭТА-ның корр.

СТАВРОПОЛЬ.

КОЛХОЗЧУЛАРЫНЫҢ ТАЛАНТЫЗЫ

Чаш-Хемчик районун Баян-Талада көдө клуб чо-нуң дөштингизиниң өсү-лүг төвү апарган. Клуб төв-лелин ажалы аңи. Чөвөл-де 13 кижиле кирип турар. Бот-чыгынын уран чүдүлү бөл-гүмнери ажалдан турар. Ийрилгич, талышын, музыка-лың болгашында хей кижиле хаара туттуңган. Чыл эгезин-ден бээр 20 аңыг концерттер-ин бригада, форма, суурга көртөскөн.

Клуб эргелекчи Монгуш Доржу бөдүнүң ажалында ха-рысалдыг, олажык ажалы аңи селкилгит күсөдир дөш чүткүлдү. Клуб төв-лелин нежитинери дамчы-тыр улуг ажалды ол чорудуп турар. Кызыл чүткүл халас барган, бот чыгы район фе-сивалында баян-таламылар бири чөш ээлзөөн. Моон мурунда көрдүлөргө көсүк чөш ээлзөөн турган болза, ам байдал сыр еске.

О. САПЫН.

ААЛЧЫЛАР
БИСТИИНГЕ

Улуг-Хемнин Баян-Кол суурун алаан театрында ол хун кызы шыкылас бол-ган. Моол Арат Республиканың Убса-Нур аймактын артистери биске аалдан келген. Наймалдын концерти эгелээр муруну чарында миниг болган. Аңаа Убса-Нур аймак комитетиниң секретари Черенга-мид, СЭКП Тыва обкомунун агитация бо-лгаш пропаганда калдызын эргелекчииз Т. Шарип, СЭКП Улуг-Хем райкомунун бири секретари С. Буяны баа колхоз болгаш көдө Советтик төлөөлери сөс аң чүк чугаалап.

Өнүктүрүң улуг концерттерини сонал белектер солушкан.

Б. БАГЫТ-ОД.

ЧУРУКТА: «Балыкчының хунуңе» ту-раскааткан балыкчылар маргалдажыны бири чөш алган (16 шортан тугал) транспортчуларын каналыкка кир-жикчи Михаил Бонин Чагытай хөлге балыкташкын үезинде.

О. ГАВРИЛОВТУҢ фотоу.

КИЖИ БОЛУРУ ЧАЖЫНДАН

Кижизидилге темазынга

Амгы үеде, ылаңгыя ком-мунизмниң тудуп тургузуп тур-ар үеде бистин чоноус аңи селкилгит болгаш шычы чорукту бөдүн-биле үндүр. Шычы чорукту база аңи селкилгит чорукту кижизидилге-нин түнелгиде улам коңу-тур чыгып алыр. Кижиле болу-ру чажында дөш бис. Бо бүтүң чедип алырында өг-бү-дөн, кижизидилгениң дуа-зын ада-не билген турар ужурун.

Чамдык ада-нелер сандык-ке колдуунда урууларын чору-дар, а чөкө түнүг чүк сат-тыгынын хылаас болулаар. Оң ужурунда чамдык уруу-лар боттарында кино көр кө-лөктү, оон соода чоруту бо-дунуң турмуз-биле чармыр ажалын артырып алтар алаар. Шак мыдыг байла-ды түнелгиде бистин шко-лаа чамдык өөреникчилер мөчүлөр ошпанын чыгымы-биле ойнап турганын илерет-кис. Ада-нелер-биле да-рым чугаалажык, беседала-ныштыктын түнелгиде ол чорук соксан.

Шычы чорукка кижизидилгеге дүшпөс чүдүлери чамдык ада-нелерин кылга-лаары канчал-даа болбас. Чүд дөргө калдыг-бир каража бо-луп, бир-де кижиле терис ажалы аны үндүр аян калкан болза, уруулар ону тып алырда, ада-нелер ону чамы-рыштары тергип багы.

Аян-тодү чүк өг-бү-дөн шычы кылдыр кижизидилге-биле кымыгарымаай, еске кижилерге, эш-өөрүгте,

башкыларында шычы болу-рун илгери чугаала. Мынмг чижик. Адамны классын оол маадырында мыак турган. Ада-нелер оолдуң шыч эес та-лазын чедип билбей, хари-нда дөшкүл сатыгып болган. Боттарының чажыны ала, аңа сөөлүдө бугурун. Оң дөргө башкыларын-даа, ада-нелер-биле мегелетер апарган. Школага кичээлге барбай, «арыг адамга ам салып чор-дүм» деп, а бажынынга кел-ген, «онаалга чок» деп каап чоруп каар. Өөреникчи-ниң оңи кижилер дөш ала-нелер хей күштү үндүрүлөр.

Шычы чорукка кижизидилге дугайында хурунга солчугуламын ада-нелер чору-дү болуру. Ук темга кижилер-де, Бешки класска ол темга нежизин мындаар эрттирер бис. Кижизин эрттирер баш бурунгар дымдалып каар. Өөреникчилерниң база артык-застан белеткен. Өөреникчи-лер чугаалаар чүдүл эш-өөрү болгаш башкылары-биле сү-мелешип, багыт эес белет-кенер. Бот-боттарының ара-мында калдыг чөштерер барын уруулар аңи чугаала-шканар. Чамдык ада-нелер болгаш уруулар араныда ме-гелештир шыч эес чүд барып база илереткис. Шы-чы чоруктуң ужу-дузанын

ада-нелер-даа, уруглар-даа улап билген.

Бир чамдык ада-нелер уруу-ларын күш-биле кижилер дөш хөңнөр бар. Ийи-чангыс төрөдир мыдыг кижизидилге-ниң ажалын шычыларын аралдажык, «бистин өтпөп кор-гудуң тургаш кижизидил-каан, ыңчангаш урууларын база күш-биле кижилерин артык эес» диккенер. Ма-наа мындыг чөштерер көрө-ли. Мээң классыма Сергеев Д. бир-де хун кичээлге келбөс. Оңи бажынында чөш бөдүн-ге ажалы «бо хун тайгыга ажал хей болгаш чангыс хун дуулаштырыпкан, башкы дээр болуру. Дымдалып чөш-чөшкөриң чугаалажык, оолдуң адамы моон сонгар чылдаган чөш чөш кичээл үстүрбөс ажал. Оолуң канчаар кичээлде турган доктаамал хайгарып келдир. Чүд дөргө оң өөрдилгеге дык копка болган. Кожала-рының база төрө үзүлүтү чугаалажык ажалы, кичээл-ден келчип, багыт-ла ажал-ды ол оол кылдыр болган. Ы-чангаш кичээлдер шакты барык чок деп сөгөп болур. Оолдуң нежизин чүшүнүп ужу-рун чугаала, оолдуң өөрдил-геге ажал ажалың хымыс-талым чугаалажык. Ы-чаар дугурушканымы сонал огу багыт дөшкө ажалы, оу эттөр болу берген.

Төлөпиг кижизидилгеге калдыг-даа тускай хөңгөтөр хөңк чок. Кол-да чүк өг-бү-дөн, наймалы, ада-нелер аңи үндүрер болуру.

Шычы болгаш аңи селкил-диг чорукту бистин чамдык ажалыгарымы чөш билбей чоруту. Оларның болам мын-дыр. Оор ылаас, мегелес, өскөңгү түзүлгө чөшчөрд чөшкө алаас кижиле болза шычы кижиле деп санап тур-ар. Шычы чорук оң-биле кымыгарымыс. Ажалымыз аңи селкилгит, бөдүнүң база эш-өөрүтүң частырымы төрө чажырбас кижини шычы дээр бис.

Д. ДЫРТЫК,
Эрн-Барлык школының бажымы.

Барыш-Хемчик район.

ДЫҢНАДЫГ

Бо чылдың июль 15-те на-жизиниң 19 шакта Гостелл аттың паркта нолан театры «Совет Эмелчиги» балет-ной байданын дугайында лек-ция болур. Лекцияны ССРЭ-ның башкы херектер мин-стерствозунун ажалыкчыиз эш А. Н. Жижин нолдуру.

Билетти «Билет» нитиле-лдин сатып ол болур.
АДРЕС: Көчөгөс дүдүчү-лү 4, телефон № 21-35.

Редакторуну оралакчыиз

Д. О. БЕГЭН.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ САНИТАР-ЧЫРЫДЫШКЫН
БАЖЫҢЫ СҮМЕЛЕП ТУРИжин-шөйүндүнүң халдавырлы
аарыгларына удур демисел

Ижин-шөйүндүнүң эң-пе нестерөөч халдавырлыг аарыглары болза: ижин тияк, дизентерия болгаш уруглар-ның кыжык аарымы болур. Ижин-шөйүндү аарыглары ылаңгыя ийи харга чедир уругларга дык ажалдыг. Халдавырлыг ижин-шөйүндү аарыгларын микробтары болза, кижиниң организмине түгөс аңи дамчыштыр, хирит аңи-чөкчөс аңи сугдан тыл-гыр. Ижин-шөйүндүнүң хал-давырлыг аарыгларының мик-

робтары аарыг кижиниң ала-байыга туруп турар. Халдавырлыг ижин-шөйүндү аарыгларын таратпас дөш баш бурунгар чорудар хем-чөшөр болза, аарыг кижини дүгөс-биле эмиле чөшпө чыгыштыр болгаш оң чурттап турган оран-бажыңында де-

инфекцияны чоруларын чугу-ла. Медицина дуаламчызы чо-гуу үезинде көртүгүнүң турар болза, аарыгны нары-лашчынарынын тыгылар баш бурунгар болдорбас. Ы-чангаш кууш, кууш олуруу азы, аарып турган үеде эм-чи-

ин доп-доран келдирер хө-рөк. Ижин тияк болгаш дизентерияны хирит халдарын аарымы дээр. Ыңчангаш ха-мыктын мурунда халдарын үрүчүл ары-шөвөр болдурар дөш кичээлгит салыр. Чөм-нөвириниң мурунда болгаш албаннар бажыкчы барганын сөөлдүг халдарынары үрүчүл саван-биле чүдөр.

Аш-чөмнүн артымын стол кырынга арттырбачар, сөк-чөк кылдыр. Чиг суг болгаш халдырдырбачар суг шийтер. Ноталарын, каттары болгаш шийтерин халдырдырбачар суг-биле чүп арытпаш чипер. Чурттага бажынымын, ка-наа-херимини болгаш ийи ажаллаа чөшпөч ары-шө-вирин сатырар. Ижин тияк болгаш дизентерия ууру намгалатгыларынын тарыш-кымын кылдыр.

Ижин тияк-биле болгаш дизентерия-биле демиселдин чуртуун сатымышкан, селер болза, бот-боттарынын уругларынын болгаш ала-лардыр турар кижилер оон камгалаар ужурун селер.

Чакнык дүжүшкүнүндө, электри тогунун
согуушкунундан камгаланыры, баштайгы дуза

Кижиге чакнык дүжүшкө азы электри тогууң согуушкуну дегенде оңи эң-бодуга өртчө черлер тытты бээр, меде-рини оскунуңтар; аар таарылгаларда тын-май баар болгаш алу-даа болур.

Электри тогунун согуушкунуна таа-рышкан кижиге баштайгы дузаламчы бол-за электри дузынында оңи доп-доран аарымы болур. Ону алдыр кижиле тогууң солтүр бөдүн ажалымында боду база кичи-лөр хөрөк. Согуушкунга таарышкан кижиниң адыштангы дузалымын кымы хө-биле тудуп болза. Бир эес ук кижини хөм курга болза, оортан туткан, улазымында алды тырттар хөк.

Электри тогуна таарышкан кижиге ме-дерелин оскунуңкада аңаа напаштыр-ды спирит чыктар. Тиякмы доктаганда тускай тындырылганы кылды болгаш э-мичин доп-доран келдирер. Өртчөгөн чө-лөдери марганцовокислый калийиниң эдилдирин-биле өрттүрер өл-сө-биле ша-рымыр болгаш ук кижини эмилеге чөдирер.

Чамдыктан камгаланыры дараазында түдүлери сатыга чогуру, чүд дөш дөм-мөзүшкүн үезинде бөдүн чүшөр чангы-ка чооктуулаас, көдө ажал-агый хөкө-сөлдөрүн калдыр, аймыр болгаш өскө-лөрдүң-да бистин таланын ору кылдыр тутпас болза чогуру.

Хлебти канчаар
кадагалаарыл?

Аш-чөм кылдыр ажалдан тургашың продукттарын-ның хей кезини бижырап, тодорайлаарга — оларын хал-дырдыр, хаарар, хоорар болгай. Оң түнелгиде чөм продукттарына чыгымын микробтар оңи каар.

Чигте-де чир продукттары — редисканы, согууны, огурун, салатты, помидорларын солга салырынын мурунда аңи чүр.

Хлебти аңи көргө оон шүүт өскө, Хлебти арылган, чүбөс болгай. Ону чыдыг суг-биле аптаас. Ону салдыган өн-өлгө хөкөз-ле мачаар чир.

Хлеб—аш-чөмнүн эң не-терегей продуктту. Хлеб бу-дурерин, дажылаарын болгаш сандыгыларын саныр хайга-рады халал турар. Хлеб ээ-вөдүлгөс ажалыңыңар, а оңи мынмг аңи сөдү, дажылган турар кижилер үрүчүл эм-чөгө шыгыдып турарлар. Бо бү-дү хөмчөдери хөргөзгөчө чөдип турар хлеб продуктта-ры — аңи шынырыг болуу дөш кылды турар.

Бажыңың хөргөзгөч ээи мазаның нежизин, хлеб санды алтап дикши. Ам бажыңга чөд-лөр хлебти хир-чига борава-лы оон хамаарык алаар. Ол бөдүн аргамыт. Чүтүңуулаа, чык өшөтөн кылган тускай

халыг болуру дээр. Ол пөс хирлени бөргө көсүк болур, төлөдө өңтүр болур ужурут. Ылдыг халты ары-силгит аңи-лөргөтө таарышталыг. Хал-чыгаш орунуга тускай хлеб ораап адыр чүвөн аңи чур-га арычтал келесиналыг сум-каны база ажалдан болур. Хлебти ораап алабай, аяа-ла холга тудуп алгаш чоруп чө-лө болбас. Аңаа доошун-дөв-рөк чыгыпкан, оңи ооктуу-лаа болгай. Ол мынмг таар-дег шааарш талдыр (отки) сава хлебти доошундан база намгалан шыдаас. Өскө про-дуктулар-биле, чилөөзөргө, картофе, ногаалар-биле ка-ды хлебти сунжык-сун база болбас. Хар-чам оңи-биле ка-ды микробтар, кижилериниң (мангыс куртарынын) уугура-лары-даа хөбөс чыгымына бе-рил болу болгай, а оу ол-ла олчаан чир алаар.

Бажыңга хлебти буфетке азы тускай ары-силгит хаар-жыкка кадагалап ажаар хөкө. Тускай хааржыкың агаар кийер уттергил болур. Бир эес хлебти чириниң мурун-да от кырынга аш-ла илгу-тада аңаар-дүңдөре туту-лаар болза улам ажалдан алаар. Оңи-биле кады хөбөс чыгымын микробтары база хөдө чөк болдурар.

ЧАГАЙ ЧЫТТЫГ, ЭМ БОЛУР ХООЛУДУТ СУКСУНДАН
ЧООГЛААР

Шай аажок амдамын болгаш чагай чыттыг. Улус ону мичангаш үндүр. Шайны аңи оңи чүк амакында эес. Оңи ам болгаш чөм болуру хоолуу база бар.

Шайны бугурун ажалыңа тыгаштыр, бугурунлар, эфир чөшөр, алколоттор, кофеин, бөдөн бөдөнчөлдөр, суг астар атамниериниң барык шуптузу, өскө-даа хөй-хөй атамниер бар.

Ылаңгыя сарыг шай оон аңаа, хөй-хөй микробтарга өлүмүг салдыр чөдирер бөдүмелдиг. Ижин